

Тернопільська обласна бібліотека для дітей

Марія Морозенко:
«Мене немає без України»

(до 55-річчя від дня народження)

Методико-бібліографічний матеріал

Тернопіль, 2024

Тернопільська обласна бібліотека для дітей

*Інформаційно-бібліографічний відділ
Науково-методичний відділ*

***Марія Морозенко:
«Мене немає без України»
(до 55-річчя від дня народження)***

Методико-бібліографічний матеріал

Тернопіль, 2024

Марія Морозенко : «Мене немає без України» : до 55-річчя від дня народження : метод.-бібліогр. матеріал / Терноп. обл. б-ка для дітей, інформ.-бібліогр. від., наук.-метод. від. ; уклад. Г. В. Ракоча, О. І. Півень. – Тернопіль, 2024. – 36 с. : іл.

Видання присвячене 55-річчю від дня народження відомої, талановитої письменниці Марії Морозенко.

Нелегким був життєвий і творчий шлях Марії Миколаївни. Залишившись у 9-ти річному віці без батька у багатодітній сім'ї, вона раптово подорослішала і зрозуміла, що всі життєві труднощі мусить здолати сама. З високо піднятою головою вона гідно йшла до своєї мети, бо – українка, дочка великого народу з багатою літературною спадщиною, яку й сама збагатила своєю творчістю.

Довідка містить біографію ювілярки, бібліографію творів та матеріалів про творчість авторки, також представлено вісім найвідоміших книжок для дітей із анотаціями до них, що є у фонді обласної бібліотеки для дітей.

Інформація про відзнаки та нагороди письменниці, інтерв'ю з письменницею та її поради логічно доповнюють дане видання.

Методико-бібліографічний матеріал адресуємо вчителям, бібліотекарям, користувачам та всім тим, кого зацікавить доробок письменниці, який вчить любити Україну.

Підготували:

Відповідальна за випуск

Комп'ютерний дизайн

Г. Ракоча, О. Півень

Н. Новіцька

О. Мотрук

Село Малин Млинівського району Рівненської області увійшло в історію як одне із страждених сіл України, опалених Другою світовою війною. 13 липня 1943 року німецькі карателі зігнали жителів села у церкву і живцем спалили усіх. Через 26 років після трагедії у цьому селі народилася дівчинка, якій судилося увібрати біль рідної землі, вилити його на папір.

Марія Морозенко народилася 15 березня 1969 року в селі Малин Млинівського району Рівненської області у багатодітній сім'ї. Вона була дев'ятою із дванадцяти дітей. Так сталося, що трагічно загинув батько. І всі діти одного дня подорослішали. Дванадцятьох дітей самотужки піднімала на ноги мама, Неоніла Андріївна, «Мати-героїня». Мама стала єдиною опорою у житті. «На білім полотні троянди темно-сині, як ньєччин біль недоспаних ночей», – мамин смуток відбився яскравим спомином дитинства на все життя.

Пережитий біль втрати, вболівання за маму і рідних розвинули у дев'ятирічної дівчинки подвоєне відчуття людських переживань. У той час, коли її ровесники захоплювалися дитячими іграми, Марійка пише свій перший вірш-застереження:

Страхіття чорної війни
Давно вже всім відоме.
І ми говоримо всі: «Ні!
Не хочемо такого.

Уже цей перший вірш відкрив глибину сприйняття світу юною поетесою. Марійка відправила цей вірш у республіканську газету «Зірка». Невдовзі прийшла відповідь: «Здрастуй, Маріє. Вірш твій прочитали – такий щирий,

схвилюваний. А ти давно пишеш вірші? Які твої улюблені теми?».

Для нас, здається, ці рядки нічого особливого у собі не несуть. Але Марійка запам'ятала їх на все життя, адже саме вони надихнули її на подальшу творчу працю. Ідучи зі школи, через день ішла до сільської бібліотеки. Бібліотекар, приймаючи дві-три книги, запитувала, чи дійсно прочитала все. Просила переказати зміст книг, іноді не вірячи, що третьокласниця може «ковтати» ті книги, поспішаючи за новими. Але вже в четвертому класі бібліотекар довіряла Марії самій вибирати книги для читання. Вона поринає у світ книги: багато читає, виступає зі своїми віршами у школі, у районі. Рівненський письменник Євген Шморгун, познайомившись із творчістю юної авторки, порадив їй засвоїти правила віршування. Дівчинка читає праці Івана Франка, підручники з літературознавства. І постійно пише...

Після закінчення школи Марія працює старшою піонервожатою восьмирічної школи, хоча понад усе мріяла навчатися у вузі. Але для цього їй потрібно було зібрати кошти, щоб мати змогу жити у місті. Допомоги їй було чекати нізвідки. До того ж Марія не звикла сподіватися на когось. Вона знала, що всі життєві труднощі мусить здолати сама. За кілька років, приїхавши до Києва, Марія вступає на факультет журналістики. У Києві дівчина знайшла свою долю. У 1991 році вийшла заміж і народила доньку. Для своєї донечки вона писала перші казки, колискові пісні (пізніше усі ці твори будуть надруковані у книжках).

Наприкінці вісімдесятих років навчалася на студії Катерини Мотрич. Уроки поетичної вправності брала і в Петра Засенка на студії «Веретено», якою керувала поетеса Марія Воробей. Петро Петрович уважно слухав вірші, особливу увагу

звертаючи на римування. Завдяки Петру Засенку взяла собі прізвище – Морозенко (справжнє – Мороз).

Поезіям Марії Морозенко давав оцінку критик і літературознавець Кость Волинський. Він, читаючи вірші Марії, ставив плюси, а коли давав зауваження до віршів – знак питання. Кость Петрович порадив писати історичну прозу. З творчістю М. Морозенко Кость Волинський ознайомив і Юрія Мушкетика, який сказав, що бачить письменницю в майбутньому прозаїком.

У 1999 році вийшла перша збірка Марії Морозенко «Зоряні перевесла».

З 1994 року почалася пісенна діяльність поетеси. Нині у її творчому доробку більше сотні пісень, які звучать в Україні та за кордоном.

Із 2000 року авторка активно займається літературною творчістю для дітей. Видавництво «Преса України» зацікавилася казками Марії Морозенко. Тут було створено переказ словацької казки «Дванадцять місяців» та видана авторська казка «Про незвичайні пригоди хлопчика Чока, який шукав Країну Щастя».

У 2000 році Марія вступає до Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького на факультет української філології, який з відзнакою закінчує в 2005 році.

Марія цікавиться українською історією, намагається осмислити її по-філософськи. У 2005 році вона видає поему «Княгиня Ольга». Презентація цієї книжки відбулася у Будинку вчителя. Продовженням історичної праці стала поема «Князь Святослав».

Навесні 2006 року на світ з'явилася збірка «Елегія любові». Цього ж року письменницю було прийнято до Національної Спілки письменників України.

Марія Морозенко – письменниця і поетеса, завжди була патріотично віддана українському слову – намагалася зібрати біля себе молодь з усіх куточків країни, щоб допомогти їм проявити себе і відкрити свій талант.

Вона працювала літературним редактором, а також була керівником культурологічної студії «Духовність української родини», що діяв при Національному музеї літератури. Вона була головою Творчого об'єднання дитячих письменників Національної спілки письменників України.

Марія Морозенко удостоєна багатьох відзнак та нагород за свою літературну діяльність:

- ☑ з 1994 року М. Морозенко – володарка відзнак та дипломів численних пісенних фестивалів та міжнародних конкурсів;
- ☑ 2005 року вона отримала золоту нагороду 3-ї Всеукраїнської виставки-ярмарку «Буквиця» за віршовану казку «Про незвичайні пригоди хлопчика Чока, який шукав Країну Щастя»;
- ☑ у 2008 році письменниця стала лауреатом конкурсу «Рукометло» в номінації «Твори для дітей»;
- ☑ 2009 – нагороджена ювілейною медаллю «90-річчя карного розшуку України»;
- ☑ у 2010 році Марія Миколаївна стала переможцем конкурсу «Різдвяне диво» в номінації «Мала проза», а також конкурсу «Українська сила» (за рукопис повісті «Великий характерник Іван Сірко»);
- ☑ етюд письменниці «Вони і лелеки» увійшов у сотню найкращих українських новел конкурсу «Сила малого»;
- ☑ 2017 – за прозові твори для дітей – «Іван Сірко, великий характерник», «Іван Сірко, славетний кошовий» та «Я закохалася» Марія Морозенко удостоєна Премії Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки.

Марія Морозенко займалася волонтерською діяльністю, допомагала бійцям, що воюють на Сході, відвідувала поранених воїнів у шпиталі, які чекали на підтримку та спілкування.

У жовтні 2014 року за ініціативою письменниці у Національному музеї літератури України проведена благодійна акція «На цій землі нас не здолати», кошти від якої направлено на допомогу українським бійцям у зоні антитерористичної операції. Частина зібраних під час акції книжок відправлено у дитбудинки Слов'янська.

Проте, своєю основною працею поетеса вважала творчість – як осмислення глибинної, таємничої душі. Саме це було першоосновою її ніжного, доброго, мудрого поетичного слова.

«У неділю, вона в останній раз привезла до військового госпіталю волонтерський недільний обід. Як возила всі місяці цієї страшної війни. І хлопці, як завжди, дякували їй за материнську турботу і посміхалися, а вона їм казала – «До зустрічі!» – написала журналістка Ольга Мусафірова.

«У неї була якась неймовірна сила духу і любові. У повному сенсі слова, Марія залишалася бійцем до останньої хвилини власного життя. Її обожнювали поранені. Не уявляю навіть, як я їм скажу про втрату...» – каже пані Ольга.

9 жовтня 2023 року Марія Миколаївна померла, їй було 54 роки.

Марія Морозенко назавжди залишиться в нашій пам'яті дуже світлою і чуттєвою людиною, талановитою поетесою і авторкою прози, знавцем українського фольклору.

Її раптова смерть приголомшує і вражає, адже нас залишила людина, яка була взірцем людських чеснот, багатовимірною і непересічною, яка мала дар слова і Боже благословення на щоденний важкий письменницький труд.

Марія Морозенко полюбила світ казки ще з дитинства. Вона захоплено читала народні казки, чарівні розповіді братів Грімм, Г. К. Андерсена, О. С. Пушкіна.

Першою її спробою створити власну казку став переказ словацької казки «Дванадцять місяців», що вийшла в світ у 2005 році з чудовими ілюстраціями родини Анікіних. Ця книжка, представлена на Всеукраїнській книжковій виставці,

здобула золоту нагороду.

Кожному персонажу казки поетеса дала ім'я. Бідна дівчина, яка знайшла у зимовому лісі підсніжники, отримала ім'я Добряна, адже вона мала добре серце. Її зла сестриця стала зватися Злючка, тому що була надто злою. А юна вередлива королева отримала ім'я Вередуля.

Особливо цікаві авторські казки письменниці. Чарівний герой казки «Незвичайні пригоди Чока, який шукав Країну Щастя» подорожує світом.

Марія Морозенко – авторка дитячих казок «Про країну ласунів», «Про країну замазур»,

навчальних серій «Хто це?», «Що це?»,

віршованих казок «У зеленому ярочку», «Незвичайні пригоди Чока, який шукав Країну Щастя»,

серії пізнавальних загадок, книги для родинного читання «Вечорової пори»,

прози для підлітків: «Іван Сірко, великий характерник», «Іван Сірко, славетний кошовий», «Найвірніші», «Я закохалася», драм «Марія Магдалина», «Вічність», «Князь Святослав».

Поетеса Марія Морозенко у 1999 році видала свою збірку «Зоряні перевесла». Це був її перший крок у поетичний світ.

Літературний редактор цієї збірки Кость Волинський виділив основну рису молодої поетеси: «Так, Марія Морозенко з цієї першої збірки постає поетом доволі сформованим. І, що видається особливо цікавим і потенційно важливим, поетом з чітко національно вираженим своїм світосприйманням».

Поезію Марії Морозенко – громадянську, пейзажну, інтимну лірику – об'єднує одна спільна риса – зосередження на глибинах внутрішнього світу людини, «...в душі, поетичному баченні світу якої так по-своєму проявляється невмирущий генетичний код жінки-українки» (К. Волинський).

Поетеса має свій чітко поставлений оригінальний голос. Особливо яскраво це вимальовується у символічних образах матері («Неньчин рушник», «Материнське поле», «Бадилля»), закоханої дівчини («З тобою удвох», «Твої очі», «Штучні троянди»), міфологічних образах («Русалка», «Жар-птиця»), історичних портретах жінок («Ключниця»).

Збірка Марії Морозенко сконцентрувала в собі поезію, написану протягом тривалого часу. «Довгих шістнадцять років пройшло відтоді, як з'явився на світ найперший вірш», – зазначає авторка.

Здобуття Україною незалежності не могло не вплинути на світогляд Марії Морозенко. Разом з усіма українцями вона радіє оновленню держави:

Україно моя! Ти воскресла, щоб жить!

І недоля тебе не здолає

(«Україна»)

Марія закликає людей єднатися заради спільної мети – стати духовно чистішими.

Головне для поетеси – чистота душі. Справжній громадянин, патріот України не має права жити хибними ідеями, адже найкращі сини і доньки України віддали своє здоров'я і життя заради сьогодення.

Щоб «зруйнувати» зло, потрібно всім серцем прагнути добра. Дуже важливого значення набуває у поезіях Марії Морозенко ідея служіння народу. На її думку справжній митець не повинен писати на догоду владі, а дихати одним подихом із рідним народом.

Особливістю збірки «Зоряні перевесла» стало й те, що поетеса вмістила у ній свою першу поему за народними мотивами, що має назву «Криниця правди».

«Криниця» – це прообраз України, що стоїть на роздоріжжі. Все навколо знищене не набігами орди завойовників, а рідними дітьми. Віднині не знайти чистого ковтка води у каламутній «криниці правди», як не знайти голки у стіжку сіна.

Те, якою Україна буде завтра, залежить від кожного з нас, адже ми внутрішньо «зіткані з хмарин, землі та моря, виплекані з паростків любові» («Ностальгія»), і ми мусимо повернутися до свого початку, бо не матимемо щастя на спустошеній нами рідній землі.

Ліричний герой Марії Морозенко наснажується усім, що є навколо, насамперед – життям серед людей. Він любить, мріє, сподівається. І як наслідок – намагається зробити світ кращим, усвідомивши своє призначення на землі.

Навесні 2006 року вийшла в світ збірка поетеси «Елегія любові», в якій зібрано понад сто п'ятдесят віршів та поезій про кохання. «Вогонь кохання грає в кожному слові», в кожному рядку цієї збірки.

У книзі використані малюнки Валентини Михальської (художниця прикута до інвалідного візка).

Не варто забувати й про слово-зброю – вірші Марії Морозенко, народжені спалахом Революції Гідності. Події Євромайдану відбилися на світогляді Марії Миколаївни, на творчості, обпалили її душу.

Адже саме завдяки цим подіям відбулося осмислення здобутого історичного досвіду боротьби українського народу за свободу, незалежність, державність. Гарячі події зими 2014 року дали зрозуміти всім – українці вже ніколи не будуть такими, як раніше.

Марія Морозенко написала ряд поезій, присвячених цим подіям:

«Посвята матерям Героїв Небесної Сотні»,

«Я – сто перший у Небесній Сотні...»,

«Майдане...»,

«Медичним сестрам Майдану присвячується».

Своїми патріотичними поезіями вона закликає: «...Не зраджувати пам'яті героїв»!

Марія Морозенко – добре znana дитяча письменниця, чії

історичні повісті про Івана Сірка, як і шкільні підліткові історії та казки зачарували не одне читацьке серце! А ще пані Марія – авторка щемкої ліричної поезії, мудра голова Київської організації Національної спілки письменників України, невтомна волонтерка та сердечна наставниця юних літераторів.

«Найперше і головне – чи варто читати під час війни? Звісно, що так. Чим більше днів ми проводимо у постійній загрозі та стресових ситуаціях, тим важливішим є читання – ось це короточасне відволікання на позитив. Щоб урівноважувати себе, не дати можливості з'їсти себе із середини тривожним емоціям і різким почуттям, таким як ненависть, злість, лють...

Отже, на мою думку дітям під час війни варто читати добрі казки. Ті, що сповнені позитиву. В бомбосховищах часто читали саме народні казки.

Радила б також читати казки сучасних українських авторів – Галини Кирпи, Галини Малик, Сашка Дерманського, Зірки Мензатюк, Катерини Міщук, Еліни Заржицької, Івана Андрусяка, Наталії Дев'ятко, Надії Гуменюк, Лесі Пронь, Лесі Мовчун... Іще багато імен, чії книжки читачі виберуть і без моїх нагадувань, адже знають і люблять їхнє письмо.

Тішусь тим, що можемо сміливо відтепер рекомендувати для читання в колі родини нашу збілочку **«Затишна мамина казка»**. Цю збірку укладено під час війни. У ній вміщено казки від сучасних мам-письменниць, написані з трепетною любов'ю та теплом.

Дорослим є також що почитати – із цього жанру я порекомендувала б збірку казок Гурама Петріашвілі «**Чудеса маленького міста**». Ці казки наповнять світлом життя, почуттям любові до світу. Думаю, що й врівноважать психіку, нададуть нову можливість рухатися вперед із притаманним людській душі добром.

Важливо також читати у непростий час лиховістя історико-героїчні книги. Такі книги однозначно що посилюють, дають можливість спиратися на силу видатних постатей. Від такого читання ми глибинно проростаємо у рідні обрії, стаємо ніби частиною подовження власної історії (читання таких книг діє, як ланцюжок єдності).

Сюди підходить історична класика, а так само й книги сучасних авторів на історичну тематику. Ці книги відомі всім, у всіх на слуху, мають чимало читацьких відгуків. І в мирні часи така література не позбавлена інтересу. Що вже й казати про війну. Рекомендую читати історичні твори Семена Скляренка, Володимира Малика, щоденники Олександра Довженка, прозу Юрія Мушкетика, Володимира Рутківського, Василя Шкляра... Звісно, це також далеко не повний перелік, адже згадала лишень тих авторів, чие письмо для мене, як шанувальниці історичного жанру, є взірцевим. Додала б іще сюди повість Зірки Мензатюк «**Як я руйнувала імперію**».

Це важлива повість для самоусвідомлення.

У цьому контексті бажано також читати книги поствоєнних часів. Це як досвід виживання під час та опісля. І водночас це серйозний аргумент на користь того, що життя триває й після всіх пекельних кіл, варто тільки вберегти себе для продовження

власного буття на землі. Я б рекомендувала читати Габріеля Маркеса, Ернеста Хемінгуея, Генріха Белля та ін. У цій позиції рекомендую твори тих авторів, чії книги можуть для нас слугувати, як пережитий досвід.

Добре прочитується в часі війни й психологічна література, у якій є цінні поради: як захиститися від шквалу стресових ситуацій; як розвинути у собі стійкість до загроз, долаючи страх наглої смерті; як вижити під час воєнних дій...

У періоди загострення розладу сну від психологічного навантаження чи ураження травмованої подіями психіки, важливо також читати книги легкі. Так зване «легке читиво». Це як власна рятівна втеча від реальності. Таке читання вивільнить від депресивного стану.

Підсумовуючи, хочу зазначити: **читати корисно під час війни. Вибирати задля цього книги варто зважено та обдумливо. Цінуючи власний час, як велику цінність. І сприймаючи нестерпні випробування війни, як досвід для пробудження непоборної сили в собі. Здатної виплекати в душі спротив усьому загрозливому злу, щоб вижити та жити й після війни».**

[КЛЮЧ - Марія Морозенко: що читати дітям під час війни \(chl.kiev.ua\)](http://chl.kiev.ua)

«Я закохалася»: про магічні слова і смисли у творчості письменниці Марії Морозенко»

Марія Морозенко. (Фото з власного архіву.)

Хоча б раз у житті вголос чи, може, пошепки кажемо ці два магічні слова.

Так і сталося із головною героїнею повісті української дитячої письменниці Марії Морозенко. Вона закохалася...

Втім не думайте, що творчість письменниці легковажна.

Нещодавно журі щорічної літературної премії імені Лесі Українки оголосили переможців нагороди 2017 року у трьох номінаціях.

Серед лауреатів у номінації за твори мистецтва для дітей і юнацтва – Марія Морозенко за книжки «Іван Сірко» та «Я закохалася».

Про рожеві окуляри дитинства і дорослішання

– Маріє, читачі знають Вас як письменницю історичних повістей, і раптом – тема кохання...

– Історичні книги також не обходяться без теми кохання. Приміром, у дилогії про Сірка («Іван Сірко Великий Характерник», «Іван Сірко Славетний Кошовий». – Ред.) це сторінки любові Софії та Івана. Однак повість «Я закохалася» – про перше почуття. Про несміливе ще почуття любові, що змінює підлітків, робить їх дорослішими. І про закоханість оманливу в зовнішність людини; і про те, як розчарування змушують зняти «рожеві окуляри дитинства».

Але хочу іще зауважити – ця книга не стільки про перше кохання, як про стосунки між друзями, взаємостосунки дітей та батьків. І найперше, про що ця повість, – про те, що дорослішання починається від початку власної відповідальності за себе. І більше, як за себе. Коли я в дитинстві, ховаючись, писала свій дівчачий щоденник, мріяла вже тоді мати для читання книжку «з підказками». Таку, в якій вся історія обертається навколо найважливіших дівчачих запитань, на які ти шукаєш відповіді здебільшого в собі, тому що не все можеш проговорити з мамою, з подругами. Дітям має сподобатися моя гранична відвертість. І я довго вагалась, наскільки – в сенсі відкритості – можу писати цю повість.

– Тобто, поза темою кохання, головна проблематика твору – взаємовідносини в родині, у школі, зрештою між підлітками?

– Основна проблематика – ризик того, що підлітка не почують близькі люди. Дозволю собі сказати так: усе те основне, за що невідступно змагаємось ми під сонцем, не вартує нічого, якщо поряд, часом до трагізму, нещасними відчуваються наші діти. Так, підлітки зазвичай відчуваються дорослими, але ще зовсім невміло роблять свої перші кроки у доросле життя і, як ведеться, помиляються. Їхні похибки часом завдають їм самим болю, а часом приносять біду іншим. Готовність відповідати за можливі похибки ще не визріла.

Пишучи цю повість, я не намагалася зробити її модною. Скажімо, зараз модно говорити про секс, перші сексуальні

стосунки. Але я хотіла показати, що є деякі речі особистого інтимного життя не на загальний огляд. І що пізнання цього «призакритого» не є важливим аргументом дорослості. У цій повісті мені хотілось показати й нас, дорослих, але в контексті життя сучасних гімназистів. Часом нашим дітям не вистачає найпростішого: мінімуму уваги з боку дорослих. Важливо у символічному: подати дитині просто руку і посміхнутись їй приязно. Але не загравати, а бути природним у цьому довірливому спілкуванні. Подати руку для підтримки, але за потреби самої дитини. Тонко відчувати цю необхідність. Почути у мовчанні, побачити в очах.

Коли не стало моєї мами, то любов і тепло я відчула (пізнала глибше) від своєї учительки, якій сьогодні 83 роки. Тонко відчувши моє вразливе сирітство без мами, із одного лишень погляду відчувши це, Олександра Василівна тепло промовила: «Я також твоя мама, як говориться в народі, третя. Приїзди до мене, чекатиму». І нехай я почула це від неї у дорослому віці, але тепер маю світліший шлях повернення додому, де на мене чекає вчителька-мама. І я досі дитина на цій землі, допоки називає хоч хтось дитиною.

Наведу ще такий приклад. Моя донька Маринка для свого сина Марка поставила невеличкий столик із книжечками, щоб йому було зручно й обідати, й читати книжечки. Але бачу, що Марко протестує. Він бажає сісти за великим столом, як і всі члени родини... Дитина прагне почуватися як рівний із рівними. Адже так і є. І не ми винятково вчимо дитину невідомого, а насправді й самі вчимося пізнавати цей світ відкритими навстіж світу очима дитини. От тільки у різні моменти моделюються на запити відповідні функції: вчитель і учень.

Все – як у нас

– Мені здається, що кожен підліток, прочитавши Вашу повість у будь-якому куточку країни, вигукне: «Так це написано про мене!». Чи вже так кажуть?

– Буває, коли учні в класі кажуть при зустрічі: «Все, як у нас». Принаймні так було на презентації в одній із бібліотек Солом'янського району Києва. А якось одна дівчинка-підліток зауважила, що ось тепер у неї, нарешті, вже є улюблена книжка, і це повість «Я закохалася». Така оцінка окрилює, надихає, наповнює серце радістю. Навіть якщо така дитина виявиться на світі всього лишень одна, все написано недаремно.

А ще я дуже хочу, аби цю книжку прочитали батьки. Можливо, деякі фрагменти повісті додадуть їм дешицію відвертості зі своїми дітьми або хоча б трохи більше відкритості у спілкуванні. Писала й прописувала я ті гострі моменти (ранній секс, насилля в родині, спроба самогубства та ін.) саме для цього усвідомлення.

– Як довго працювали над повістю?

– Рукопис опрацьовувала трохи більше трьох років. Водночас дорослішали мої герої. Ті, які живуть у реальному житті, і не тільки у Києві на Осокорках. Остаточні деталі додавало саме життя. Фактично всі ці історії збірних образів книжки – реальні. І їх може бачити кожний, якщо тільки буде уважнішим. І, можливо, трішки чуттєвішим, щоб відчути те неказане, але вже прожите близькими. Тими, хто поряд.

– Хочете сказати, що герої повісті живуть поряд із вами?

– Так, приміром, це й мої вихованці, які після заняття підходили до мене не раз, запитували, а чи можна зі мною поспілкуватися ще окремо. Я думала, що вони будуть говорити про вірші, а вони про інше – кохання. Тобто я з тих чужих мам, яким зізнаються, що вони закохалися. І мені приємно, що довіряють такі найтаємніші слова. Отак, траплялося, тривало наше літературне заняття: півтори години – про літературну творчість і трохи більше цього – зазвичай на «розмови про...».

Про те, що хвилює, що боляче переживається, і про закоханість теж. А от після виходу у світ цієї книжки до мене підійшла дівчинка і каже: «Спасибі, що ви мене колись вислухали. Інакше я б закінчила життя самогубством». Хоча сьогодні по життю вона

великий оптиміст. І от хтозна, якби не було цих довірливих розмов, то, напевне, і не було б цієї повісті.

– Вчинки бабусь Віри та Ксенії також описали із реальних персонажів?

– Бабуся Васька – це збірний образ бабусь, які, безперечно, турбуються про своїх онуків, але, на Васьчину затяту думку, «вона мене не любить». А навіть у її докорах за бешкетництво вчувається велика турбота. Так, життя у неї було непросте, але вона, буває, все робить жартома і часом видається буркотливою. Вона також може помилятися. Так до кінця ми й не знаємо: хотіла вона продати того кролика, щоб купити штанці Васькові, чи ні. Хоча десь у підсвідомості я розумію схожість саме цієї героїні із бабусямою моєї доньки Маринки. Манера спілкування, інтонації, тон – її.

Вона була така ж тепла, добра й опікувалася повсякчас дистанційно з нами всіма. А от бабуся Віра – це беззаперечна берегиня Роду, яка утримує на собі отой споконвічний зв'язок поколінь. Тому символічна і вишита її руками сорочка, яку вона передає Вірі в спадок. У повісті я втілила в образах найстарших поколінь і риси свого діда Андрія – зокрема його мудрість і простоту. Пригадую, як він навчав нас, онуків, «жити по-людськи». Я все думала дитиною, а як це? І тільки в дорослості приходиться глибоке усвідомлення того, що треба ще заслужити оте й після себе «живи чи жила по-людськи».

– Імена головних героїв повісті починаються з літери «В»: Віра, Васько, Влад... Це така була задумка?

– Це вже зауважили читачі. Особливої «програми» в це не закладала. Імена героїв «приходили самі».

– Були інші варіанти назви повісті, окрім «Я закохалася»?

– Були. Спершу я думала назвати повість «Перша доросла осінь». Але в один момент зрозуміла: коли приходиться це почуття, то і вигукуємо: «Я закохалася!»! Прийняла назву такою, якою запропонували у видавництві і якою є вона й тепер.

– *Цікаво, у якому класі закохалася сама авторка повісті Марія Морозенко?*

– (Сміється). В другому класі. Написала записку однокласнику, яку так і не наважилась передати. Завела свій перший дівчачий щоденник, у який записувала свої думки про перше таємне кохання. Мій щоденник чекала незavidна доля. Його, а в ньому і записку, вгледіла старша сестра, рідні підняли мене на сміх, і тоді я порвала записку, а щоденник закопала під сливою. Чого саме під сливою, важко сказати. Мабуть, тому що любила в дитинстві сливи. Так усе і залишилось загубленим у землі, як «скарб», віднайти який навряд чи коли-небудь зможу.

– *Маріє, перегорнувши останню сторінку, хочеться запитати: чи буде продовження повісті?*

– Якщо герої «захочуть розказати» трохи більше про себе, можливо, так і станеться. Життя покаже.

Наталія Капустянська

<https://www.umoloda.kiev.ua/number/3275/164/120631/>

Марія Морозенко «Слово – зброя, воюйте з честю»

Марія Морозенко – українська дитяча письменниця, членкиня Національної спілки письменників України, літературна редакторка, філологиня, лауреатка багатьох літературних премій. З 26 лютого 2019 – голова Київської організації Національної спілки письменників України. Громадська діячка, волонтерка.

Про життя сьогоднішнє, про те, які творчі плани має, чим нині займається – у нашій з нею розмові.

– Пані Маріє, повномасштабне вторгнення які зміни внесло у Ваше творче життя?

– Головна зміна від лютого минулого року – це своєрідна домовленість із творчістю, як пауза на невизначений період. Відверто кажучи, я не виставляла собі жодних заборон на свою творчість, однак писати тривалий час зовсім не могла. І вже значно пізніше почали самі прописуватися поетичні рядки. Найчастіше вночі. І я їх записувала, а безсонні ночі війни не давали спокою. Втім, до повноцінного особистісного творчого життя я ще й досі не повернулась.

Тривалий час відмовлялась від зустрічей з дітьми, для яких пишу здебільшого, адже наповнювати їхній простір власними болісними переживаннями не хотіла. Цим дітям і так доводиться дорослішати в гірких та болісних умовах війни, проходячи разом із рідною країною страшні випробування. Впевнена, у нас іще все попереду – все неодмінно буде, коли повернемо на рідну землю мир.

– Ви не поїхали з Києва, коли всі масово залишали свої домівки рік тому. Що спонукало лишатися вдома попри все?

– Так, я не виїздила із Києва, хоча рідні закликали кидати все та їхати в більш безпечні місця. Але в мене були на те особисті причини. Щонайперше, це мій шестирічний внук Марко, який одразу на всі можливі варіанти виїзду з Києва запротестував, наполягаючи залишатися вдома. Малюк вражав мене своєю стійкістю та безстрашністю. А я розуміла, що київські письменники мають знати і розуміти, що очільники Організації тут (мій заступник **Дмитро Чистяк** також не виїздив, а натомість щодня інформував міжнародну спільноту про війну в Україні), і за потреби є до кого звернутися.

Можливо, це Вас здивує дещо, але найперше йдеться про підтримку не суто матеріальну, хоча ми надавали таку допомогу за можливості, а більше про моральну, як підняття духу. Війна у XXI столітті – це настільки неприйнятна для свідомості нормальної людини реальність, що багато хто із літераторів так

чи інакше потребував підняття власного духу. Щоранку на своїй сторінці в мережі фейсбук я писала короткі звернення до колег, інформувала про ситуацію в місті. Водночас ми підвозили гарячі обіди для місцевої ТО, передавали у військовий госпіталь, відтак із часом колеги, друзі та просто небайдужі взяли нас підтримувати.

– Що зараз надихає на творчість?

– На творчість у сьогоднішні мене надихають щонайперше люди – наші прекрасні героїчні українці, яких пізнаю все більше, тішачись тим, якою потужною є українська нація. Спасибі долі, що обдаровує щедро колом світлих, справжніх людей. І мені в творчості хочеться відкривати цей світ, як відчуваю його востократ чуттєвіше і глибше тепер. Ті мої авторські книги, які здала до друку – це пізнавальна література про наші традиції, звичаї. Пишу нині казки, короткі оповідання, вірші. Те, що хочу сказати власним голосом, розповісти людям.

– Робота Київської організації НСПУ не припинила своєї діяльності через все, що відбувається? Як комунікуєте тепер з письменниками? Чи відбуваються в Спілці мистецькі заходи спрямовані на підтримку українських захисників?

– Так, у громадській роботі не можна виставляти довгих пауз. Це має бути живий творчий процес. І ми проводимо Правління КО НСПУ, плануємо свою роботу, і під час війни укладаємо нові книги, проекти, впроваджуємо нові напрямки. Самі ж столичні письменники (та й не тільки) перебувають із нами в постійному контакті – їх цікавлять, щонайперше, стипендії, премії, публікації, виступи тощо. Найважче із всього переліченого поки що організувати творчі вечори у Будинку письменників, оскільки вулиця Банкова перебуває під охороною і пройти блокпости складно, а водночас сама будівля цієї зими залишилась без опалення. Тому свої презентації автори переважно проводять в інших місцях. А от заходи підтримки військових – це презентації патріотичних збірників про війну, відправка бойових листівок, створених нашим Об'єднанням сатириків і гумористів, передача

книг із волонтерами для військових. І, звісно, безпосередня підтримка військових у шпиталі.

– До речі, Ви вже не перший рік разом з однодумцями навідуєтеся в центральний шпиталь до військових, що там перебувають, несете обіди. Де черпаєте на це сили, берете кошти? Що хлопцям смакує найбільше?

– Навряд чи Недільні Обіди тривали б у часі й надалі, коли б то не доброчинці – всі ті, хто підтримує наше волонтерство: хтось надсилає кошти, хтось готує і передає смаколики, домашню випічку, консервацію. Недільний Обід об'єднав людей різних професій (вчителі, науковці, книгознавці, бібліотекарі, просвітяни, громадські діячі...), але українців, однієї важливої для всіх мети – перемогти у цій війні, відстояти свою рідну країну. Це й справді велике коло небайдужих, хто намагається хоч якось та спільно наблизити нашу перемогу. Хлопці чекають цих щедрих гостинців, приготовлених із теплом, турботою, вдячністю. А що люблять найбільше – сало наше просять весь час, і полюбляють енергетичні батончики. Це корисно, поживно і смачно.

– А взагалі, на Вашу думку, яку роль має виконувати письменник в такі часи, як нині?

– У перші дні повномасштабного вторгнення я написала свою думку-звернення до письменників, підкріплена класикою: слово – зброя, воюйте з честю. І сьогодні думаю так – війна не має одного поля битви, адже українське просвітництво, наша культура та література мають чіткі маркери ідентичності. Ми зобов'язані відновлювати власну історичну пам'ять, плекати любов до рідної мови, поглиблювати основи українськості в рідній Україні. На мою думку, це пріоритети праці сучасного письменника в умовах війни. Власне, як безпосередня підтримка військових будь-якими засобами та можливостями. Війна – це випробування, що стосується кожного. Коли уповні нашим народом буде це розуміння, перемога не забариться.

– Якою зі своїх літературних праць пишаєтеся найбільше?

– Річ у тому, що я не можу якось виокремити той чи інший авторський твір. У мене своє ставлення до моїх видрукованих художніх текстів. Можливо, це такий собі наїв, але для мене кожна написана і видана книжка, як доросла сформована особистість. Вона йде у світ, між люди, і якщо читачі навіть не знають автора, однак книга живе своїм життям. Хтось полюбить її, когось вона роздратує можливо чи й зовсім не викличе інтересу. У житті пересвідчилась – якщо книжка майстерно виписана, читачі знайдуть її і неодмінно помітять.

– Чи є книжки, які Ви присвятили своєму внуку? І ще цікаво, як реагує Марко на те, що його бабуся – письменниця?

– А Марко й не знає, що його бабуся письменниця. Ми про це ще ніколи не говорили. Я не наголошувала. Ми з ним дуже близькі, і він часто саме мені розповідає свої секрети. Для нього все просто – поряд бабуся, рідна людина. Більше того, мене з моїми книгами він, здається, не асоціює. Взяв якось казочку про ласунів, почитав, і хто автор також прочитав – я думала щось запитає, але ж ні. Але мій внук надихає мене повсякчас. Завдячуючи Марку, написала літню казку та цикл колискових. Тішусь, що знову почала виписувати пісні.

– Ми всі чекаємо на перемогу. Чи думали про те, якою має бути дитяча післявоєнна література? І чого їй не вистачає сьогодні?

– Всі ми хочемо переможного миру. І віримо, що Україна набуде після війни розквіту, а хочеться й справедливого суспільства, совісних чиновників, поваги до наших традицій, широкого запровадження української мови, розвитку культури, економічного зростання. Словом, ми хочемо достойної країни. Пройшовши немилосердні втрати та біль, думається, українці заслуговують на це. Втім, якщо тільки самі поглиблюватимемо ці чесноти в собі. Так само й література. Думаю, після перемоги чимало книг з'явиться іще про війну. І буде потреба в книжках, які розповідатимуть про родинні цінності. Травмоване війною суспільство матиме потребу в такій літературі. Однак, це

повсякчасний запит. І це ті уже сторінки нового та й відновленого мирного життя України, в яких неодмінно захочеться проростати творчо. Маймо надію, все це ще буде у нас. А зараз, тримаймо стрій та за словом Кобзаря – борімося й поборемо, нам Бог помагає!

Тетяна Череп-Пероганич

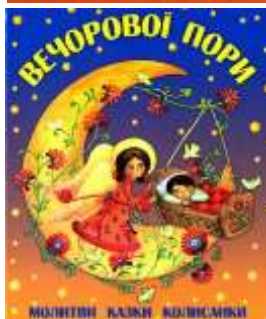
[Марія Морозенко: «Слово – зброя, воюйте з честю» | Жінка-УКРАЇНКА \(ukrainka.org.ua\)](#)

**Твори Марії Морозенко у фонді
Тернопільської обласної бібліотеки для дітей**

Нині літературне надбання ювілярки вже встигли оцінити тисячі юних читачів нашої країни, які знайшли в її творах неповторні образи відомих українців та природну чарівність рідного слова.

Морозенко, М. **Абетка** : для дошк. віку / Марія Морозенко ; худож. О. В. Коваль. – Київ : Книжкова хата, 2007. – 8 с. : іл.

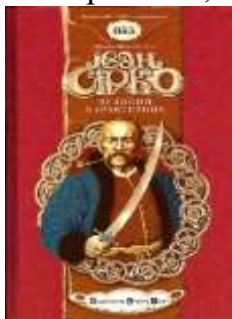

Морозенко, М. **Вечорові пори** : молитви, казки, колісанки / Марія Морозенко, О. Жаровська ; літ. ред. Л. Медик-Яремчук ; іл. О. Гижі. – Львів : Свічадо, 2011. – 96 с. : іл.

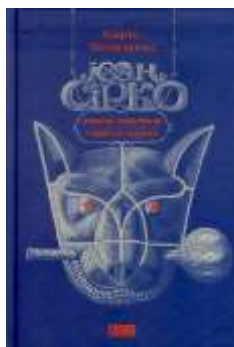
Це видання допоможе батькам запровадити гарну традицію вечорового спілкування з дитиною перед тим, як укласти її спати. На початку коротенька молитва (інша на щодень), потім цікава і повчальна казка і, насамкінець,

колоскова допоможуть стишити денні емоції та створити затишну атмосферу теплої родинної розмови з Богом і з дитиною.

Морозенко, М. **Іван Сірко – великий характерник** : для серед. шк. віку / Марія Морозенко ; іл. М. Паленка. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. – 165 с. : іл. – (Укр. сила).

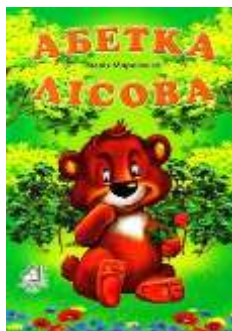

Життя Івана Сірка овіяне легендами і сповнене карколомних пригод. Він народився незвичайною дитиною, з особливим даром характерництва, що допоміг йому здобути багато перемог, і передусім – над собою. Ця книжка так само перемога. Перемога письменниці Марії Морозенко в конкурсі рукописів «Українська сила». Читайте першу книгу про Великого Характерника і пам'ятайте: ми українці, нація сильних!

Морозенко, М. **Іван Сірко – великий характерник. Іван Сірко – славетний кошовий** : для серед. шк. віку / Марія Морозенко ; худож. оформ. М. Паленка. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2013. – 367 с. : іл.

Книга Марії Морозенко «Іван Сірко», яку видано в серії «Українська сила» в 2013 році львівським «Видавництвом Старого Лева», знайомить читачів з одним з тих, хто творив нашу історію – легендарним козацьким ватажком зі славного роду Половців – Іваном Сірком, який майже все життя провів у походах проти Туреччини, Криму й Речі Посполитої, упродовж 35 років своєї діяльності брав участь у 55 битвах і практично завжди був переможцем. Книга стане у нагоді учням середнього та старшого шкільного віку як у навчальному процесі, так і взагалі для кращого розуміння ними історії та моралі українського народу.

Морозенко, М. **Лісова абетка** : для дошк. віку / Марія Морозенко ; худож. О. В. Коваль. – Київ : Книжкова хата, 2007. – 31 с. : іл.

Абетка лісова. Книга – з якої починається знайомство дитини з буквами. На сторінках якої дитина познайомиться не лише з буквами українського алфавіту, але і з різноманітними тваринами – єнотом, лисичкою, борсуком та багатьма іншими. Про кожну тваринку ви знайдете віршик, який ви зможете вивчити разом з дитиною.

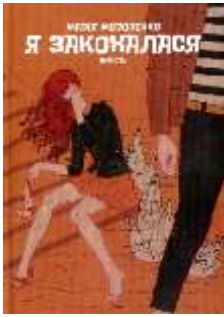
Морозенко, М. **Малятам про машини** : для дошк віку / Марія Морозенко ; худож. О. В. Коваль – Київ : Книжкова хата, 2010. – 34 с. : іл.

Мандруючи сторінками цієї книги, діти зможуть легко і швидко запам'ятати різні види засобів пересування та прочитати і навіть вивчити коротенькі віршики про кожну машину.

Морозенко М. **Пухнаста абетка** : для дошк віку / Марія Морозенко; худож. О. В. Коваль.– Харків : Книжкова хата, 2006. – 40 с. : іл.

Пухнаста абетка. З нею ваш малюк швидко навчиться розрізняти букви та читати. У книзі багато цікавих віршів про різноманітних тваринок, які мешкають у лісі, та барвистих, веселих ілюстрацій. Це буде сприяти розвитку мислення, уваги, пам'яті дитини, а також формуватиме її інтерес до читання.

Морозенко, М. **Я закохалася** : повість / Марія Морозенко ; ред. Г. А. Теремко ; обкл. О. Стельмах. – Київ : Академія, 2017. – 128 с.

І в юному віці кожен має свій характер і своє життя. Шукає себе і власними кроками йде у світ. Переконається, що неможливо з усіма дружити і не мати конфліктів. Бо всі – різні. Неоднаково думають, поведуться і здобувають

досвід. Гіркий досвід – також.

У героїні цієї повісті – чуйне серце. Думками і почуттями вона вже доросла. Закохується. Розчаровується. Знаходить правильні думки. І опиняється на порозі кохання, про яке мріяла.

Пісні на слова Марії Морозенко

«Ангели не плачуть» / сл. М. Морозенко, муз. О. Чемерис

https://www.youtube.com/watch?v=pq_ZTXHLdUQ

«А у тебе очі сині» / сл. М. Морозенко, муз. П. Мрежука

<https://www.youtube.com/watch?v=0BxAZufT22w>

«Благословенний шлях життя» / сл. М. Морозенко ;

муз. Гаврилець «Веселий Новий рік» / сл. М. Морозенко ;

муз. О. Петров

<https://www.youtube.com/watch?v=bIpylIIKnc4>

«Вже скоро Новий рік» / сл. М. Морозенко ; муз. Н. Кушнір.

«Водоспад» / сл. М. Морозенко ; муз. Ю. Решетар.

«Зоряна колисанка» / сл. М. Морозенко ; муз. О. Петров

<https://www.facebook.com/watch/?v=1740068499538993>

«Капітан» / сл. М. Морозенко ; муз. М. Іщенко.

«Карнавал» / сл. М. Морозенко ; муз. Sofi Fraser.

Колискова «Люлі, люлі, люлі» / сл. М. Морозенко, муз. Sofi

Fraser

<https://www.youtube.com/watch?v=Q9zDbOazAm8>

«Краю мій рідний» / сл. М. Морозенко ; муз. Г. Желуденко.

«Маленький ангел» / сл. М. Морозенко ; муз. Ю. Решетар

<https://www.youtube.com/watch?v=P4hSPbiA-zQ>

«Осіннє танго» / сл. М. Морозенко ; муз. Г. Желуденко

https://www.youtube.com/watch?v=BEciOiZrf_0

«Перше вересня» / сл. М. Морозенко ; муз. Н. Кушнір

https://www.youtube.com/watch?v=ngv_5dYiZn4

«Пісня про територіальну оборону» / сл. М. Морозенко, муз. Ю. Решетар

<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=cClw0fgKHdI>

«Різдвяна радість» / сл. М. Морозенко, муз. В. Кулик

<https://www.youtube.com/watch?v=OFxo7PYynKU>

«Святвечірня» / сл. М. Морозенко ; муз. Н. Кушнір.

«Синьоокий край» / сл. М. Морозенко ; муз. Ю. Решетар

<https://www.youtube.com/watch?v=YvucxnNXCh0>

«Україна – держава моя» / сл. М. Морозенко, муз. Н. Кушнір

https://www.youtube.com/watch?v=8S8OmWR_-8s

Публікації в періодичних виданнях

Буслик : [вірш] / М. Морозенко ; мал. О. Сова // *Малятко*. – 2017. – № 4. – С. 14–15.

Зайчик-чеберяйчик ; Снігурі : поет. сторінка / М. Морозенко ; мал. А. Карпюк, К. Міщук // *Крилаті*. – 2017. – № 6. – С. 3.

Запам'ятай : [вірш до Дня Незалежності України] / М. Морозенко // *Малятко*. – 2017. – № 8. – С. 1.

Звідки приходить сніг? : [оповідання] / М. Морозенко ; мал. К. Коляджин // *Крилаті*. – 2017. – № 6. – С. 10–11.

Їжачок : [вірш] / М. Морозенко // *Малятко*. – 2017. – № 11. – С. 6.

Який миколайчик любіший? : [оповідання] / М. Морозенко ; К. Міщук // *Крилаті*. – 2018. – № 6. – С. 18–19.

«Івана Сірка шанували, а часом і боялися гетьмани» : дослідник життя славного отамана улюбленим своїм героєм вважає князя Святослава і рік волонтерить для воєнного шпиталю : [бесіда з письменницею М. Морозенко] / розм. Н. Капустянська // Україна молода. – 2017. – № 15, 3–4 лют. – С. 14.

«Свій–чужий ворог : байдужість освітян, відмежування сучасного письменства від дитячо-юнацьких читацьких потреб як реальні вияви загрози різкої підміни духовної еліти псевдоелітою» / М. Морозенко // Література. Діти. Час. Вип. 2. – Тернопіль, 2012. – С. 178–184.

Література про Марію Морозенко

Марченко, Н. Знахідки ключниці, або Відкрийте книжку! : [огляд книг для підлітків : М. Морозенко «Сьогодні»] / Н. Марченко ; Нац. б-ка України для дітей // Дивослово. – 2017. – № 11. – С. 55–58.

Нові книжки : [бібліогр. огляд] : [М. Морозенко «Іван Сірко – великий характерник», «Іван Сірко – славний кошовий»] / Нац. б-ка України для дітей // Шкільна бібліотека. – 2013. – № 5. – С. 6–10.

Премія імені Лесі Українки : [2018, М. Морозенко] // Українська мова та література. – 2018. – № 5–6. – С. 4–5.

Ткачук, І. Україна – це ти : святкова зустріч з письменницею : [М. Морозенко та О. Кротюк] / І. Ткачук // Початкова освіта. – 2017. – № 19. – С. 42–47.

Про присудження Премії Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки за літературно-мистецькі твори для дітей та

юнацтва : постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2018 р. : [Марії Морозенко за дилогію «Іван Сірко», повість «Я закохалася»] // Урядовий кур'єр. – 2018. – №114, 19 черв. – С. 4.

Вибліографія

Марія Морозенко [Електронний ресурс] // Видавництво Старого Лева : [веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу : <https://strulev.com.ua/oldlin/authors> (дата звернення : 25. 01. 2024). – Назва з екрана.

«Марія Морозенко: що читати дітям під час війни» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://chl.kiev.ua/KEY/Books/ShowBook/774> (дата звернення : 24. 01. 2024). – Назва з екрана.

Марія Морозенко: «Слово – зброя, воюйте з честю» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ukrainka.org.ua/node/9307> (дата звернення : 29. 01. 2024) – Назва з екрана.

Золота колекція дитячої літератури [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України для дітей : [веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу : <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=82> (дата звернення : 15. 01. 2024). – Назва з екрана.

Марія Морозенко. «Вірність Хатіко». Презентація для 5 класу НУШ – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/mariya-morozenko-virnist-hatiko-prezentaciya-dlya-5-klasu-nush-bilokur-g-i-343138.html> (дата звернення : 5. 02. 2024). – Назва з екрана.

Марія Морозенко. Біографія. «Вірність Хатіко». Цікаві факти [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=1F_pbRzC6_E

(дата звернення : 5. 02. 2024) — Назва з екрана.

Марія Морозенко. «Вірність Хатіко». Тест. Українська література. 5 клас [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/test/mariya-morozenko-virnist-hatiko-2079566.html> (дата звернення : 6. 02. 2024). – Назва з екрана.

Марія Морозенко. «Вірність Хатіко». Аудіокнига з ілюстраціями [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=vL66pss6p5M> (дата звернення : 6. 02. 2024). – Назва з екрана.

Марія Морозенко. З підручника для 5 класу [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://uahistory.co/pidruchniki/yatsenko-ukraine-literature-5-class-2022/25.php> (дата звернення : 6. 02. 2024). – Назва з екрана.

1. Сторінками життя і творчості.....	5
2. Відзнаки та нагороди за літературну діяльність.....	8
3. Марія Морозенко – талановита поетка-казкарка.....	10
4. Поетичні крила Марії Морозенко.....	11
5. Марія Морозенко: що читати дітям під час війни.....	14
6. Інтерв'ю з автором.....	17
7. Твори М. Морозенко у фонді ТОВД.....	27
8. Пісні на слова М. Морозенко.....	31
9. Публікації в періодичних виданнях.....	32
10. Література про Марію Морозенко.....	33
11. Вебліографія.....	34

Для нотаток

м. Тернопіль
вул. Коперника, 17
тел. : (0352) 23 59 47
(096) 096 79 92

Е-mail: chbibl@ukr.net

Сайт: <https://odb.te.ua/>

Facebook.com/odbteua

Instagram: @ternoteka